

ROLA ZABAWY W ROZWOJU I WYCHOWANIU DZIECKA W WIEKU PRZEDSZKOLNYM

Rozwój działalności dziecka

Aktywność jest charakterystycznym stanem i podstawową cechą każdego żywego organizmu, która sprawia, że ów organizm reguluje czynnie swe stosunki ze światem zewnętrznym. Aktywność ludzka tak rozumiana jest stanem oraz procesem i wyraża się w postaci konkretnych działań i czynności podejmowanych przez człowieka od wczesnego dzieciństwa. Działania i czynności są, więc przejawem aktywności. Aktywność dziecka będąca wyznacznikiem jego rozwoju podlega sama kształtowaniu i doskonaleniu się wraz z wiekiem. Postępowy charakter aktywności człowieka polega na tym, że w ciągu życia poszerzają się dziedziny jego działalności.

W związku z pojawieniem się nowych potrzeb i dążeń w coraz bardziej złożonym środowisku, człowiek zmienia repertuar swych czynności i działań, które dają mu optymalną regulację stosunków ze światem zewnętrznym.

Podstawowymi rodzajami aktywności dziecka są: praca, nauka, zabawa. Charakterystycznym rodzajem aktywności dla dziecka w wieku przedszkolnym jest zabawa. Zabawa, nauka i praca mają wiele cech wspólnych: są to czynności celowe, społecznie uwarunkowane, wpływające kształtującą na rozwój jednostki i społeczeństwa, związane z możliwościami biologicznymi osobnika jako przedstawicieli gatunku i jako indywiduum. W toku zabawy, jak również pracy czy nauki, dziecko zdobywa rozmaite wiadomości i umiejętności, w zabawie naśladuje też i odtwarza elementy pracy ludzkiej, a niekiedy sporządza wytwory, w których wykonanie wkłada wiele wysiłku, tak jak to czynią dorośli przy pracy. Wiele cech różni jednak zabawę od pracy czy nauki, decydując o jej odrębności.

Zabawy polegają na odmiennej strukturze i przebiegu oraz na innym stosunku dziecka do własnych czynności. Zabawa nie jest dla dziecka obowiązkiem, jak nauka, lecz zaspokojeniem potrzeby działania. W zabawie podejmuje te czynności, które w danej chwili interesują je, a wytwory zabawowe nie mają wartości materialnej i motywem ich sporządzania są przeżycia mające znaczenie tylko dla dziecka. Zabawa sprawia dziecku przyjemność między innymi związaną z zaspokojeniem potrzeb biologicznych, z wykonywaniem ruchów i wyładowaniem napięcia mięśniowego oraz z odbieraniem wrażeń przyjemności z osiągniętego celu. W zabawach tematycznych dziecku sprawia radość odtwarzanie i przekształcanie rzeczywistości. Potrzeby i zainteresowania dziecka znajdują swój wyraz w zabawach, a rozwijają się w kontakcie ze środowiskiem i rzeczywistością społeczną.

Zabawa jest jednym z ważnych przejawów aktywności dziecka. Wraz z wiekiem coraz większego znaczenia w życiu dziecka nabierają rozmaite zajęcia, które między innymi przygotowują go do podejmowania nowych obowiązków. Dziecko traktuje wszystko to, co robi na serio, z poczuciem odpowiedzialności za swoje „dzieło”. Zabawa dziecka przybiera w wieku przedszkolnym różnorakie i bogate formy. Staje się czynnością samodzielną i twórczą w stosunku do zabawy małego dziecka.

Od zabaw indywidualnych i samotnych dzieci przechodzą do zabaw zespołowych, bawią się w grupie, ucząc się stopniowo podporządkowywać swe życzenia i chęci projektom i postępowaniu innych dzieci oraz przejętym z góry regułom i zasadom wspólnej zabawy. W zabawie dziecko wyraża swe uczucia i pragnienia daje upust swojej wyobraźni i fantazji, rozwija zdolności twórcze.

W zabawach dzieci przejawiają wiele poczucia odpowiedzialności, a ich wytwory są często oryginalne i twórcze.

Zabawa posiada bardzo wiele funkcji między innymi:

- Przygotowuje dziecko do szeroko rozumianej pracy
 - Usprawnia manualnie, zaznajamia z materiałem, jego przeznaczeniem i sposobem posługiwania się
 - Uczy współdziałania i współpracy w grupie rówieśniczej
 - Wdraża do dobrowolnego respektowania nakazów i zakazów
- Poza tym zabawa rozwija u dzieci procesy psychiczne takie jak: pamięć, myślenie, uwagę, spostrzeganie i mowę.

Znaczenie zabaw dla rozwoju i wychowania dziecka w wieku przedszkolnym

Zabawa jest działalnością wykonywaną dla przyjemności, którą ona sama sprawia. Jest ona główną formą aktywności dzieci. Zabawa pełni wiele różnych funkcji umożliwiając zaspokojenie indywidualnych potrzeb i zainteresowań, jednocześnie ułatwia dziecku wchodzenie w życie społeczne, poznawanie rzeczywistości i dostosowywanie jej do własnych potrzeb.

Zabawy dzieci są bardzo różnorodne. Można je klasyfikować według rozmaitych kryteriów formalnych i treściowych:

1. Zależnie od poziomu własnej aktywności dziecka wyróżniamy zabawy dowolne lub swobodne – podejmowane z inicjatywy dziecka i całkowicie samodzielne oraz zabawy kierowane przez matkę, starsze rodzeństwo lub przez nauczycielkę w przedszkolu;
2. Zależnie od liczby dzieci biorących udział w zabawie wyodrębniamy zabawy indywidualne lub samotne oraz zabawy grupowe;
3. Zależnie od poziomu uspołecznienia dzieci można wykazać trzy rodzaje zabaw, dzieci przebywających w grupie
 - **równoległe**, – gdy dzieci bawią się obok siebie, lecz nie ze sobą, wymieniając, co najwyżej zabawki czy nawiązując kontakt słowny
 - **zbiorowe**, – gdy dzieci bawią się wspólnie, lecz nie dzielą między siebie ról i funkcji
 - **zespołowe** – podporządkowane wspólnemu celowi z podziałem ról, przywódcą i wykonawcami poszczególnych zadań
4. zależnie od przebiegu zabawy, czyli struktury czynności składających się na daną zabawę, możemy wyróżnić zabawy o różnym stopniu uporządkowania elementów w czasie i przestrzeni: od zabaw chaotycznych i otwartych do planowanych i zamkniętych

Najbardziej rozpowszechniony jest podział zabaw według P.A.Rudika, który wyróżnił cztery grupy zabaw:

1. **Zabawy tematyczne** – umożliwiają dzieciom fikcyjne spełnianie społecznych funkcji wykonywanych przez przedstawicieli różnych zawodów. Zrealizowanie przyjętej roli lekarza, kierowcy, nauczycielki, górnika staje się dla dziecka osiągnięciem celu i przyczyna wywołanego przez to zadowolenia. Zabawy te są szczególnie absorbowane przez dzieci w wieku przedszkolnym.
2. **Zabawy konstrukcyjne** – polegają na budowaniu różnych obiektów z klocków, lub z innych elementów na przykład domów, zagród, maszyn, środków lokomocji i tym podobnych. Do zabaw konstrukcyjnych zalicza się również rozbieranie przedmiotów i ponowne ich składanie. Zabawy konstrukcyjne doprowadzane do końca, przyzwyczajają dzieci do wykonywania zadań przygotowując je w ten sposób do pracy.
3. **Zabawy dydaktyczne** – według wzoru opracowanego przez dorosłych, prowadzące z reguły do rozwiązania jakiegoś założonego w niej zadania. Najczęściej jest to zabawa umysłowa, której celem jest rozwijanie zdolności poznawczych. Do zabaw dydaktycznych zalicza się: loteryjki, układanki, rebusy, krzyżówki oraz gry stolikowe na przykład „domino”, „Chińczyk”, „warcaby”.
4. **Zabawy ruchowe** – wymagają od uczestników częstych zmian miejsca, stosowanie do obowiązujących w niej reguł. Zabawa ta rozwija funkcje motoryczne dziecka, oraz wdraża do przestrzegania obowiązujących zasad.